

Манжула А. А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Кіровоградського інституту державного та муніципального управління
Класичного приватного університету

СИСТЕМА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Анотація. У статті з метою окреслення системи нормативно-правового регулювання діяльності науково-дослідних установ визначено перелік нормативно-правових актів, що характеризували діяльність останніх. Запропоновано класифікаційні групи нормативно-правових актів у досліджуваній сфері суспільного життя. Зроблено висновок про важливість ролі нормативно-правового регулювання в інформаційному наповненні змісту досліджуваної сфери.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, науково-дослідна установа, нормативно-правовий акт, суб'єкт публічної влади, компетентний орган публічної влади, правовідносини.

Постановка проблеми. Аналізуючи фактори успіху в економічному розвитку України, зокрема підвищення рівня виробництва національної продукції чи укладання міжнародних договорів щодо створення буферної та промислової зон (у тому числі, що були розглянуті нами раніше), ми можемо помітити, що чільне місце посідає саме науковий прогрес у різних сферах людської діяльності, який полягає в прикладних і фундаментальних наукових дослідженнях. Їм притаманний координаційний характер у ході провадження державної політики, і в більшості випадків вони є підґрунтям для розробки програм цільового призначення. Відтак не останню роль відіграють компетентні суб'єкти господарювання, які наділені спеціальними повноваженнями щодо наукової, науково-технічної, науково-педагогічної й науково-організаційної діяльності. Мова йде саме про науково-дослідні установи на території України.

А тому виклад основних положень статті пропонуємо побудувати з аналізу деяких законів і підзаконних нормативно-правових актів, що, без сумніву, також відіграють значну роль у становленні та розвитку науки в Україні загалом і науково-дослідних установ зокрема.

Прямо чи опосередковано в тій чи іншій частині вказану вище сукупність законів і підзаконних нормативно-правових актів досліджували такі науковці, як С.В. Бобровник, Ю.Л. Бойко, В.С. Журавський, В.В. Копейчиков, Н.М. Оніщенко, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, Ю.С. Шемшученко, Ю.А. Тихомиров та інші. Зазначене чітко підкреслює значущість і актуальність статті. Однак отримання певного наукового результату потребує формулювання мети дослідження, яку можемо визначити як окреслення системи нормативно-правового регулювання діяльності науково-дослідних установ у незалежній Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, до зазначених вище правових актів належить такі:

1) Угода про принципи забезпечення Прикордонних військ озброєнням, військовою технікою та іншими матеріальними за-

собами, організацію виробничої діяльності ремонтних підприємств, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт від 15 травня 1992 р. [1];

2) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про фінансування у 1992 році додаткових науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт» від 09 листопада 1992 р. № 736-р [2];

3) Постанова Президії Верховної Ради України «Про приватизацію основних фондів галузевих науково-дослідних установ» від 15 грудня 1992 р. № 2841-ХІІ [3];

4) Розпорядження Кабінету Міністрів України: «Про створення Урядової комісії з метою підготовки пропозицій про вдосконалення мережі галузевих науково-дослідних установ, конструкторських і проектних організацій» від 22 січня 1993 р. № 44-р [4], «Про утворення Урядової комісії для проведення атестації галузевих науково-дослідних установ, конструкторсько-технологічних і проектних організацій» від 30 квітня 1993 р. № 269-р [5] та «Про утворення Державної комісії з визначення переліку державних науково-дослідних установ» від 12 листопада 1997 р. № 649-р [6];

5) Угода між Урядом України та Європейською Організацією Ядерних Досліджень про подальший розвиток наукового і технічного співробітництва в галузі фізики високих енергій від 02 квітня 1993 р. [7];

6) Спільна заява Державного комітету України з питань науки і технологій та Федерального Міністерства наукових досліджень і технологій Федеративної Республіки Німеччина про науково-технічні відносини від 10 червня 1993 р. [8];

7) постанови Президії Академії медичних наук України: «Про схеми посад і професій працівників науково-дослідних установ і організацій Академії медичних наук України на основі Єдиної тарифної сітки» від 18 червня 1993 р. № 1 [9] і «Про затвердження схем посадових окладів (ставок заробітної плати) працівників науково-дослідних установ Академії медичних наук України» від 26 липня 1996 р. № 7 [10];

8) Постанова Кабінету Міністрів України «Про розширення мережі науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції» від 25 січня 1995 р. № 52 [11];

9) Постанови Кабінету Міністрів України: «Про заходи щодо виконання Угоди про спільне фінансування науково-дослідних проектів Міжнародного наукового фонду» від 27 лютого 1995 р. № 147 [12] і «Про додаткові заходи щодо виконання Угоди про спільне фінансування науково-дослідних проектів Міжнародного наукового фонду» від 28 грудня 1995 р. № 1052 [13];

10) Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про державну атестацію науково-дослідних (науково-технічних) установ» від 07 квітня 1998 р. № 469 [14];

11) Постанова Кабінету Міністрів України «Про базове фінансування науково-дослідних установ з державного бюджету у 1998 році» від 29 червня 1998 р. № 1003 [15];

12) Закон України «Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спецхімії» від 21 вересня 2000 р. № 1991-III [16];

13) Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державний фонд фундаментальних досліджень» від 24 грудня 2001 р. № 1717 [17];

14) Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про проведення спільних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в галузі озброєння і військової техніки від 18 жовтня 2005 р. [18];

15) Наказ Міністерства аграрної політики України, Української академії аграрних наук та Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до Порядку використання коштів Державного бюджету України на виконання програм селекції у тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу і в науково-дослідних господарствах» від 01 листопада 2005 р. № 593/101/745 [19];

16) Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» від 08 жовтня 1998 р. № 53/5 [20].

Відзначимо, що перелік перерахованих вище нормативно-правових актів не є вичерпним, беручи до уваги обмеженість нашого наукового дослідження. Однак, як убачається, цього достатньо аби вести мову про всебічність і комплексність статті за обраною темою.

Наведені нормативно-правові акти є сукупністю законодавчо регламентованих офіційних письмових рішень компетентних органів державної влади, які відповідають установленим формам і стандартам, з урахуванням процедурного режиму щодо прийняття документів такого типу, які покликані урегулювати суспільні відносини в різних секторах держави з урахуванням волі й інтересів громади через спеціальні інструменти правового характеру, зокрема норми права (як припис обов'язків громадян і юридичної відповідальності за порушення ратифікованих правил поведінки в суспільстві).

Висновки. Отже, у контексті системи нормативно-правового регулювання діяльності науково-дослідних установ в Україні пропонуємо виділити такі класифікаційні групи нормативно-правових актів у вказаній сфері суспільного життя, які відіграють далеко не останню роль в інформаційному наповненні змісту розглянутої наукової категорії та виступатимуть координаційним базисом для упорядкування змінних таких взаємопов'язаних елементів управлінських рішень уповноважених органів державної влади (Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу, Ради Міністрів Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Всесоюзної центральної ради професійних союзів, Ради Міністрів Української Радянської Соціалістичної Республіки, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, відомств, комітетів тощо), а саме:

1. Залежно від суб'єкта публічної влади, прийняті

- а) центральними органами виконавчої влади;
- б) вищими органами державної влади;
- в) координаційним органом;
- г) вищим партійним органом;
- г) органами профспілок.

2. За матеріально-технічним спрямуванням:

- а) фінансування наукових проектів, технічних розробок, конструкторських досліджень тощо;
- б) фінансова підтримка щодо виконання державних цільових програм за звітний період;
- в) створення умов оплати праці спеціалістів у відповідній сфері знань;
- г) надання вичерпного переліку послуг, які надаються на платній основі з метою формування окремої статті бюджетної програми;
- г) виділення коштів з метою облаштування матеріальної бази суб'єкта господарювання.

3. За організаційно-правовим спрямуванням:

- а) утворення структурних підрозділів (як на місці, так і регіональні представництва);
- б) роздержавлення окремих категорій вищих навчальних закладів, лабораторій, наукових центрів, інших науково-дослідних установ;
- в) зміна формату підпорядкування галузевого чи міжвідомчого характеру;
- г) реорганізація чи оптимізація мережі галузевих науково-дослідних установ у різних сферах людської діяльності;
- г) підтримки та впровадження державних цільових програм (державної програми в тій чи іншій галузі науки);
- д) створення тимчасових чи постійно діючих комісій із державного контролю чи нагляду за господарською діяльністю бюджетних науково-дослідних установ;
- е) зміна організаційно-правової форми чи напряму господарської діяльності суб'єктів зазначеного типу;
- є) реалізація кадрової політики (у т. ч. підтримки молодих учених).

4. Залежно від титу нормативно-правового акта:

- а) закони;
- б) розпорядження;
- в) постанови;
- г) укази;
- г) накази;
- д) положення;
- е) міжнародні документи (угоди, заяви, порядки тощо).

5. За наслідками управлінського рішення компетентного органу державної влади:

- а) основні нормативно-правові акти (затвердження, установлення, упорядкування);
- б) додаткові нормативно-правові акти (зміни, доповнення, удосконалення).

Література:

1. Угода про принципи забезпечення Прикордонних військ озброєнням, військовою технікою та іншими матеріальними засобами, організацію виробничої діяльності ремонтних підприємств, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт від 15.05.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_148.
2. Про фінансування у 1992 році додаткових науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.11.1992 р. № 736-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/736-92-р>.
3. Про приватизацію основних фондів галузевих науково-дослідних установ : Постанова Президії Верховної Ради України від 15.12.1992 р. № 2841-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2841-12>.
4. Про створення Урядової комісії з метою підготовки пропозицій про вдосконалення мережі галузевих науково-дослідних установ, конструкторських і проектних організацій : Розпорядження Кабінету

- Міністрів України від 22.01.1993 р. № 44-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/44-93-p>.
5. Про утворення Урядової комісії для проведення атестації галузевих науково-дослідних установ, конструкторсько-технологічних і проєктних організацій : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.04.1993 р. № 269-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/269-93-p>.
 6. Про утворення Державної комісії з визначення переліку державних науково-дослідних установ : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.11.1997 р. № 649-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/649-97-p>.
 7. Угода між Урядом України та Європейською Організацією Ядерних Досліджень про подальший розвиток наукового і технічного співробітництва в галузі фізики високих енергій від 02.04.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/956_001.
 8. Спільна Заява Державного Комітету України з питань науки і технологій та Федерального Міністерства наукових досліджень і технологій Федеративної Республіки Німеччина про науково-технічні відносини від 10.06.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/276_055.
 9. Про схеми посад і професій працівників науково-дослідних установ і організацій Академії медичних наук України на основі Єдиної тарифної сітки : Постанова Національної академії медичних наук України від 18.06.1993 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0151-94>.
 10. Про затвердження схем посадових окладів (ставок заробітної плати) працівників науково-дослідних установ Академії медичних наук України : Постанова Національної академії медичних наук України від 26.07.1996 р. № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0528-96>.
 11. Про розширення мережі науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.01.1995 р. № 52 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/52-95-p>.
 12. Про заходи щодо виконання Угоди про спільне фінансування науково-дослідних проєктів Міжнародного наукового фонду : Постанова Кабінету міністрів України від 27.02.1995 р. № 147 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/147-95-p>.
 13. Про додаткові заходи щодо виконання Угоди про спільне фінансування науково-дослідних проєктів Міжнародного наукового фонду : Постанова Кабінету міністрів України від 28.12.1995 р. № 1052 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1052-95-p>.
 14. Про затвердження положення про державну атестацію науково-дослідних (науково-технічних) установ : Постанова Кабінету міністрів України від 07.04.1998 р. № 469 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469-98-p>.
 15. Про базове фінансування науково-дослідних установ з державного бюджету у 1998 році : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1998 р. № 1003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1003-98-p>.
 16. Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спецхімії : Закон України від 21.09.2000 р. № 1991-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 406.
 17. Про Державний фонд фундаментальних досліджень : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2001 р. № 1717 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1717-2001-p>.
 18. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про проведення спільних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в галузі озброєння і військової техніки від 18.10.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/112_101.
 19. Про затвердження Змін до Порядку використання коштів Державного бюджету України на виконання програм селекції у тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу і в науково-дослідних господарствах : Наказ Міністерства аграрної політики України, Української академії аграрних наук та Міністерства фінансів України від 01.11.2005 р. № 593/101/745 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1353-05>.
 20. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

Манжула А. А. Система нормативно-правового регулювання діяльності науково-дослідницьких установ в незалежній Україні

Анотація. В статті з метою визначення системи нормативно-правового регулювання діяльності науково-дослідницьких установ визначено перелік нормативно-правових актів, які характеризували діяльність останніх. Предложено класифікаційні групи нормативно-правових актів в досліджуваній сфері суспільної життя. Сделан вывод о важности роли нормативно-правового регулювання в інформаційному наповненні змісту досліджуваної сфери.

Ключевые слова: нормативно-правовое регулювання, науково-дослідницьке заклад, нормативно-правовий акт, суб'єкт публічної влади, компетентний орган публічної влади, правоотношения.

Manzhula A. System of legal regulation of scientific research institutions in the independent Ukraine

Summary. The article is to outline a system of legal regulation range of research institutions identified for legal acts that have characterized recent activity. A classification of legal acts in the field of the study of social life. The conclusion about the importance of the role of legal regulation in filling the information content of the studied areas.

Key words: legal regulation, research institution, legal act, subject of public authorities competent public authorities relationship.